

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى ئانا تىل كومىتېتى تۈزگەن
ئۇيغۇر تىل-ئەدەبىياتى دەرسلىكلىرى

ئىلىپە

1-كىتاب

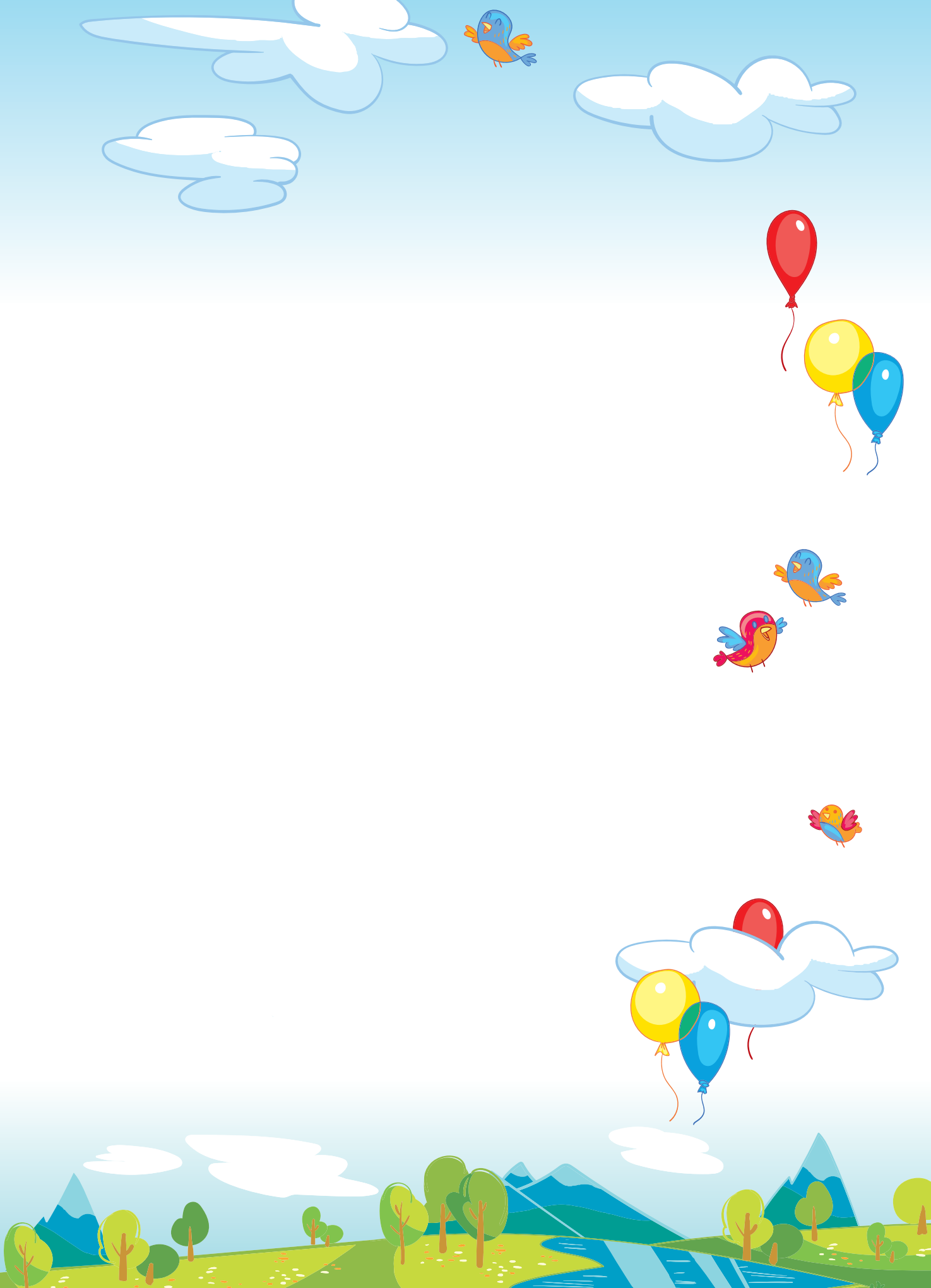

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى

ئېلىپە

1- كىتاب

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى ئانا تىل كومىتېتى تۈزگەن
ئۇيغۇر تىل-ئەدەبىياتى دەرسلىكلىرى

ئىلىيە

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى «ئۇيغۇر تىل-ئەدەبىياتى» دەرسلىكلىرى

ئېلىپبە — 1-كىتاب

(1-يىللىقلار ئۈچۈن)

تۈر دېرىكتورى: در. رىشات ئابباس

تۈر مەسئۇللىرى: در. گۈلنار ئەزىز، در. مەغپىرەت كامال، ئابدۇلھەمىد قاراخان

دەرسلىك تۈزۈش ھەيئىتى

مەسلىھەتچى: پروف. در. شاخلو يۇلداشېۋا، پروف. در. فىردەۋىس گۈنەش، در. نۇرنىسا قۇربان

باش تۈزگۈچى: دوتس. در. رائىلە ئابدۇۋاھىت كاشىغەرىي

تۈزگۈچىلەر: ئابدۇرېھىم پاراچ، ئابدۇللاھ ئىسمائىل، ئا. سەردار زاغۇغلى، رەھىمە تۇرسۇن، مېھرىئاي ئوسمان،
نىگارە ئەلى

باش تەھرىر ۋە كوررېكتور: خۇمارگۈل ياقۇپ

تەھرىر ھەيئىتى: پروف. در. ئالىمجان ئىنايەت، پروف. در. دىلنۇر قاسىموۋا، تۇرغۇنجان مۆمىن، دىلنۇر ئابدۇرەھىم،
رەنا قاراخان، سەلىمە ئا. كامال، سۈرەييا ئابلىمىت قەشقەرى، يۇلتۇز تېيىپجان

رەسسام: گۈلنار تۇرسۇن

فوتوگراف: ئابلىكىم ئەمەت

مۇقاۋا ۋە بەت لايىھەلىگۈچى: ئابدۇلئەزىز ئاقھۇن، ئابدۇللاھ ئىسمائىل

تەكشۈرۈپ بېكىتىش ھەيئىتى

مەسئۇل مۇھەررىر: ئەنۋەر مۇھەممەد

تەھرىر ھەيئىتى: پروف. در. ئالىمجان ئىنايەت، پروف. در. گۈلنىسا نازاروۋا، دوتس. در. رائىلە ئابدۇۋاھىت
كاشىغەرىي، دوتس. در. رۇسلان ئارزىيېۋ، در. پەيزۇللا زەيدۇن، در. گۈلنار ئەزىز، در. ماھىرە ياقۇپ، در. مەغپىرەت
كامال، در. نۇرنىسا قۇربان

نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى

تور ئادرېسى: www.akademiye.org

نەشرىيات: تەكلىماكان ئۇيغۇر نەشرىياتى

بىرىنچى نەشرى

كىتاب نومۇرى (ISBN): 978-1-959397-17-5

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى

نەشر ھوقۇقى © 2024 ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى تەرىپىدىن قوغدىلىدۇ

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى ئانا تىل كومىتېتى تۈزدى

ئىستانبۇل، 2024

Uyghur Academy “Uyghur Language Arts” Textbook Series

Alphabet

Grade 1

Project Director: Dr. Rishat Abbas

Project team: Dr. Gülnar Eziz, Dr. Magfiredt Kamal, Abdulhamit Karahan

Program Author Team

Advisors: Prof. Dr. Shaxlo Yuldasheva, Prof. Dr. Firdevs Günes, Dr. Nurnisa Qurban

Lead Program Author: Assoc. Prof. Dr. Reyila Kasgarli

Program Authors: Abdurehim Parach, Abdullah İsmail, A. Serdar Zagh’oghli, Rehime Tursun, Mehriay Shir’eli, Nigare Eli

Program Editor and Proofreader: Humargul Yakup

Program Editors: Prof. Dr. Alimjan İnayet, Prof. Dr. Dilnur Qasimova, Turgut Altun, Dilnur Abdurehim, Rena Karahan, Selime Kamal, Sureyya Ablimit Kashgary, Yultuz Teyipjan

Illustrator: Gülnaz Tursun

Photographer: Ablikim Emet

Cover and Page Designers: Abdulaziz Akhun, Abdullah İsmail

Editorial Board

Editor-in-Chief: Enwer Muhemmed

Executive Editors: Prof. Dr. Alimcan İnayet, Prof. Dr. Gulnisa Nazarova, Assoc. Prof. Dr. Reyila Kasgarli, Assoc. Prof. Dr. Ruslan Arziyev, Dr. Payzulla Zaydun, Dr. Gülnar Eziz, Dr. Mahire Yakup, Asst. Prof. Dr. Magfiredt Kamal, Dr. Nurnisa Qurban

Publisher: Uyghur Academy

Web address: www.uyghuracademy.org

Printed by Teklimakan Uyghur Publishing House

The First Edition

ISBN: 978-1-959397-17-5

Copyright 2024 © Uyghur Academy

Developed by Uyghur Academy Mother Language Committee

Istanbul 2024

قۇرتۇلۇش^(*) يولىدا

مەمتىلى تەۋىپىق (1901–1937)

قۇرتۇلۇش^(**) يولىدا سۇدەك ئاقتى بىزنىڭ قانىمىز،
سەن ئۈچۈن ئەي يۇرتىمىز، بولسۇن فىدا بۇ جانىمىز.
قان كېچىپ ھەم جان بېرىپ، ئاخىر قۇتۇلدۇردۇق سېنى،
قۇتقۇزۇشقا قەلبىمىزدە بار ئىدى ئىمانىمىز.

يۇرتىمىز بىز يۈز - كۆزۈڭنى قان بىلەن پاكىزلىدۇق،
ئەمدى ھېچ كىرلەتمىگەيمىز، چۈنكى تۈرك ئەۋلادى بىز.
يارۇ ھەمدەم بولدى بىزنىڭ ھىمىتىمىز سەن ئۈچۈن،
دۇنيانى سورىغان ئىدى ھىمەت بىلەن ئەجدادىمىز.

ئاتىلارنىڭ جەڭلىرى ئۆچمەيدۇ تارىخ بېتىدىن،
نەسلى قالدى جەڭگىۋار، بىز ئۇنىڭ ئەۋلادى بىز.
چىقتى جان ھەم ئاقتى قان، بولدى ياۋدىن ئەل ئامان،
ياشسۇن ھېچ ئۆلمىسۇن، گۈزەل ئىستىقبالىمىز.

ياشسۇن، مىڭ ياشسۇن، پارلىسۇن ئىستىقبالىمىز!

(*) بۇ شېئىرنىڭ 1- ۋە 3- كۆپلىتىلىرى مىللىي مارش سۈپىتىدە ئوقۇلماقتا، پەرقلىق مەنبەلەردە پەرقلىق ۋارىيانتلىرى ئۇچرايدۇ.

(**) «قۇرتۇلۇش» ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدا «قۇتۇلۇش» دەپ قوللىنىلىدۇ.

مۇندەرىجە

57	ج - 26	1	قۇرتۇلۇش يولىدا
59	ۋ - 27	3	كىرىش سۆز
61	چ - 28	5	كىتابتا قوللىنىلغان بەلگىلەر
63	ئ - 29	7	1 - ئا
65	ھ - 30	9	2 - ن
67	ف - 31	11	3 - ئە
69	ژ - 32	13	4 - ت
	تېكىستلەر	15	5 - ل
71	ئېلىپبەنى تۈگەتتىم	17	6 - ر
73	بىزنىڭ ئانا ۋەتىنىمىز	19	7 - ئى
77	ئانا مەكتىپىم	21	8 - ئو
78	بىزنىڭ ئائىلە	23	9 - ئۇ
80	ئاي بولدى كىچىك كېيەم	25	10 - پ
81	چىك - چىك	27	11 - ب
82	ئىككى ئۆچكە	29	12 - ش
83	كېپىنەك	31	13 - ئې
85	پەرىجەم يېسۇن	33	14 - ق
87	تېپىشماق	35	15 - ي
88	ماقال - تەمسىللەر	37	16 - ك
89	دوستلۇق بىناسى	39	17 - ئۆ
90	مەنبەلەر	41	18 - ئۇ
		43	19 - د
		45	20 - ز
		47	21 - غ
		49	22 - س
		51	23 - م
		53	24 - خ
		55	25 - گ

كىرىش سۆز

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى ئانا تىل كومىتېتى تەرىپىدىن تۈزۈلگەن «ئۇيغۇر تىلى – ئەدەبىياتى دەرسلىكلىرى» — پەرزەنتلىرىمىزگە ئۇيغۇر تىلى – ئەدەبىياتىنى سىستېمىلىق ئۆگىتىش مەقسىتى بىلەن تەييارلانغان ماتېرىياللاردۇر.

دەرسلىكلەر ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئېلىپبەسىدىن باشلاپ، تىل-ئەدەبىيات ساھەسى بويىچە تولۇق ئوتتۇرا سەۋىيەسىنى تۈگەتكۈچە بولغان ئاساسىي بىلىملەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ ئون ئىككى كىتاب ۋە يانداش ماتېرىياللاردىن تەركىب تاپىدۇ.

بۇ دەرسلىكلەرنى تۈزۈشتە، ۋەتەندە نەشر قىلىنغان تىل – ئەدەبىيات دەرسلىكلىرىدىكى تېكىستلەر ئاساس قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە باشقا تېكىستلەرمۇ سەپلەندى. دەرسلىكلەرگە ئۇيغۇر جەمئىيىتىنىڭ ھەربىر ئەزاسىنى مەنسۇپ كۈچ ۋە ئاڭ – پىكىر جەھەتتىن بۇ جەمئىيەتكە باغلاپ تۇرىدىغان ئۇيغۇر مىللىي كىملىكى، جانلىق ۋە جانسىز نەرسىلەرنى تونۇش ۋە پىكىر قىلىش سىستېمىسى، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان قەدىرىيەتلىرى سىڭدۇرۇلۇشكە ئەھمىيەت بېرىلدى. مېتود جەھەتتىن زامانىۋى پېداگوگىكا ئىلمىنىڭ نۆۋەتتىكى تەتقىقات نەتىجىلىرى نەزەرگە ئېلىندى. تېمىلار ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكىنى چىقىش قىلىپ تۇرۇپ، سەۋىيەگە قارىتا ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ماتېرىياللار مىللىي ۋە ئىلمىي قىلىپ تۈزۈلۈش بىلەن بىرگە قاراتمىلىققا ۋە خاسلىققا ئىگە قىلىندى. ئىملا جەھەتتىن مىرسۇلتان ئوسمان قاتارلىقلارنىڭ ئەمگىكى بىلەن 2009 – يىلى روياپقا چىققان «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ ئىملا لۇغىتى» ئاساس قىلىندى. گىرامماتىكىلىق ئاتالغۇلار ئارىسلان ئابدۇللا تەھمۇر قاتارلىقلار تۈزگەن ۋە 2010-يىلى نەشر قىلىنغان «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى»غا ماسلاشتۇرۇلدى. مېھنەت قىلغۇچىلارنىڭ ئىسىملىرى ئونۋانلار بويىچە، ئوخشاش ئونۋاندىكىلەرنىڭ ئىسىملىرى بولسا، ئۇيغۇر تىلى ئېلىپبەسىنىڭ رەت تەرتىپى بويىچە تىزىلدى.

قوللىنىدىكى كىتاب — دەرسلىكنىڭ بىرىنچى كىتابى بولۇپ، ساۋات چىقىرىش باسقۇچىدىكى پەرزەنتلىرىمىزگە ماس كېلىدۇ. كىتابتا بېرىلگەن ھەرپلەر، بالىلارنىڭ ئېلىپبە ئۆگىنىشىنى ئاسانلاشتۇرۇش ئۈچۈن، سوزۇق تاۋۇش ھەرپلىرى بىلەن ئۈزۈك تاۋۇش ھەرپلىرى ئارىلاشتۇرۇلغان ھالدا رەتكە تۇرغۇزۇلدى. كۆپ ئىشلىتىلمەيدىغان، ز قاتارلىق ھەرپلەر رەتنىڭ ئاخىرىدا ئورۇن ئالدى.

يانداش ماتېرىياللار ئىچىدە، بۇ كىتاب بىلەن بىرلىكتە ئىشلىتىشكە مۇۋاپىق كېلىدىغىنى «ئېلىپبە كارتىلىرى»دۇر.

مەزكۇر كىتاب — ئىككى يىللىق ئەمگەكنىڭ مەھسۇلى. دەرسلىك تۈزۈش پىكرىنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشىدىن باشلاپ، بېسىپ تارقىتىشقا بولغان پۈتۈن جەرياندا، ماددىي ياكى مەنىۋى جەھەتتىن قوللىغان، قىممەتلىك ۋاقتىنى ۋە زېھنىنى ئايرىپ، مېھنەت سەرپ قىلغان بارلىق پىداكارلارغا سەمىمىي تەشەككۈر ئېيتىمىز.

كىتاب — دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى پەرزەنتلىرىمىزدە ئورتاق بىر مىللىي كىملىك ئېڭىنىڭ يېتىلىشى، قوغدىلىشى ۋە داۋاملىشىشى ئۈچۈن پايدىلىق بولغۇسى، دەپ ئۈمىد قىلىمىز.

دوتسېنت دوكتور رائىلە ئابدۇۋاھىت كاشىغەرىي

ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسى ئانا تىل كومىتېتىغا ۋاكالىتەن
«ئانا تىل دەرسلىكلىرى تۈزۈش گۇرۇپپىسى» نىڭ مەسئۇلى

كىتابتا قوللىنىلغان بەلگىلەر

يېزىش

سۆزلەش

بىلىۋېلىش

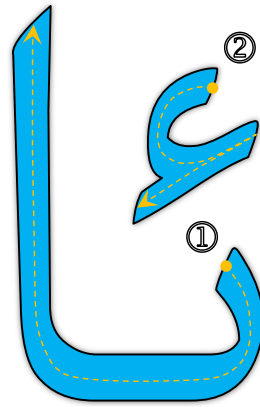
ئوقۇش

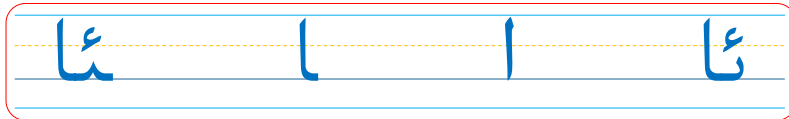
ئىزدەش

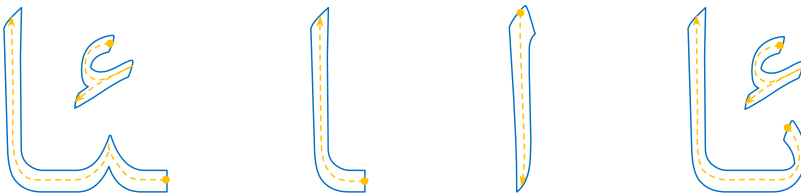
ئويلاش

«ئا» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

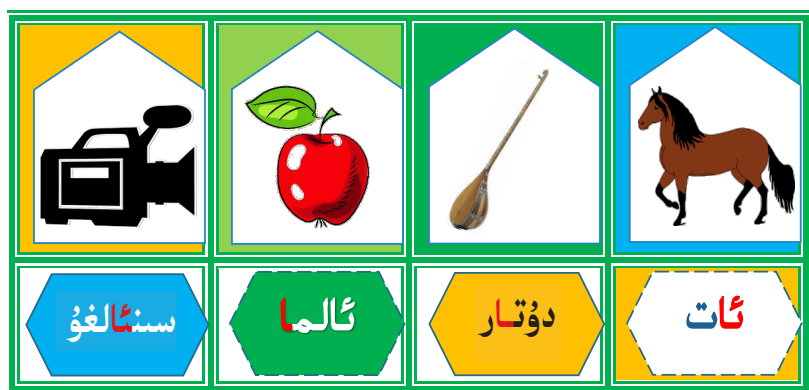

«ئا» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

$$\begin{array}{c} \boxed{\text{يا}} = \boxed{\text{ل} + \text{ب}} \\ \downarrow \\ \boxed{\text{ئا}} = \boxed{\text{ل} + \text{ء}} \end{array}$$

قېنى پەرەز قىلىپ باقايلى! بۇ ھەرپلەر نېمىلەرگە ئوخشايدىكەن؟

ئا

نېمىگە ئوخشاتتىڭىز، ئېيتىپ
بېرەمسىز؟

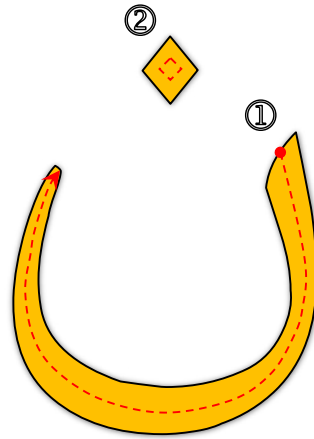
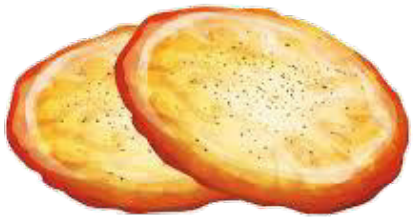
«ئا» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: ئاش، ئالما، ئاپئاق ...

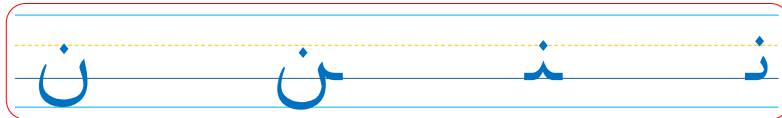

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

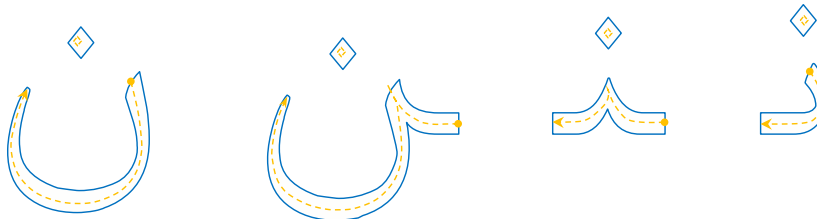

«ن» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ن» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ن = ب + ن

ن = ن + ل

نان = ن + ل + ن

ئانا = ئا + نا

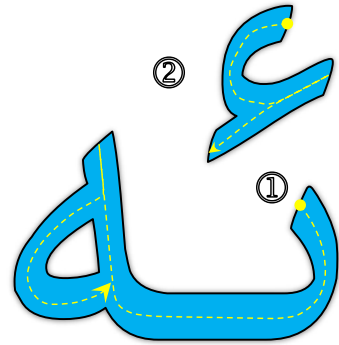
«ن» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟ ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: نەي، ئانا، نان...

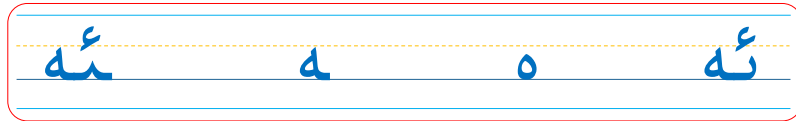

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

«ه» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

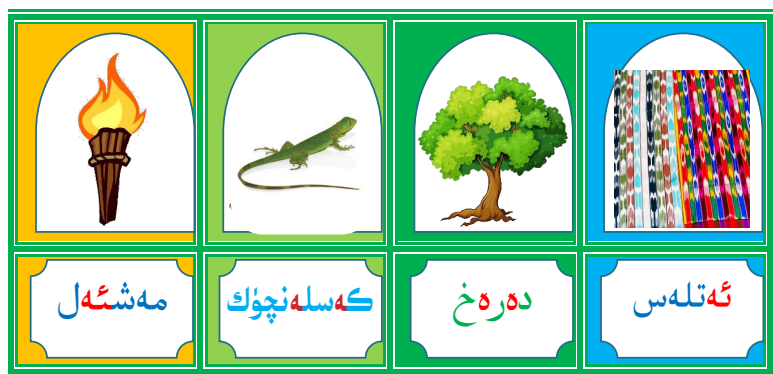
«ه» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئە = ە + ە

ئە = ە + ن

ئان ئەن نان نەم
ئانا ئەنە

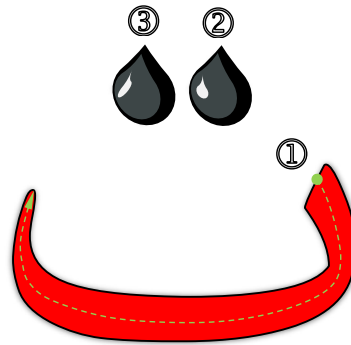
«ئە» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

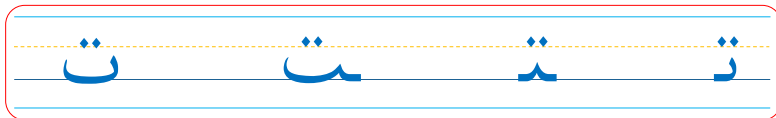
مەسىلەن: ئەتلەس، ئەينەك، ئەنە ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

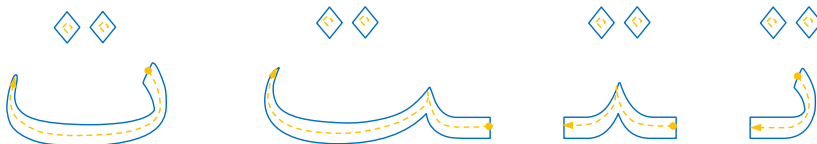

«ت» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ت» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

تە = ت + ە

؟ = ت + ە + ن

= ئا + ت + ل

تانا = تا + نا

ئات تەن تەن تات
ئانا ئەتە

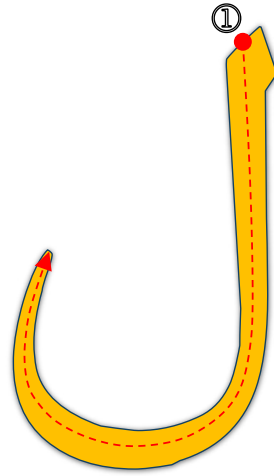
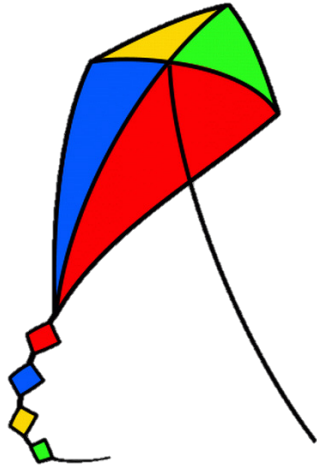
«ت» ھەرىپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: تاش، تاغ، تىل، توپ ...

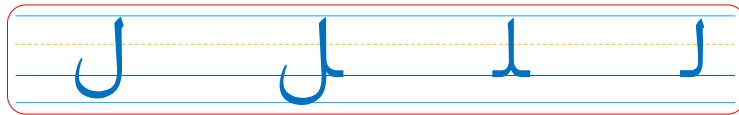

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

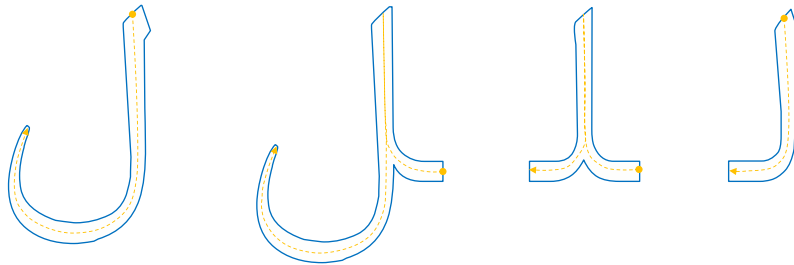

«ل» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

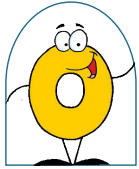
«ل» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

تال = ت + ل + ل

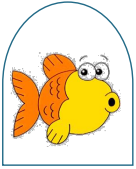
؟ = ت + ل + ل

نۆل

تل

بېلىق

لامپا

لا = ل + ل

لاتا = ت + لا

ئال ئەل تال
لەگلەك لەرزان ئىلىم

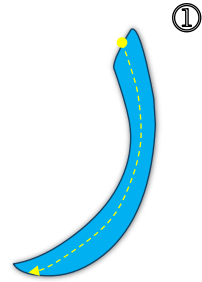
«ل» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: لەڭمەن، لەگلەك، لۆڭگە ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

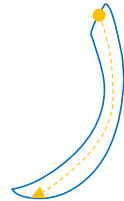
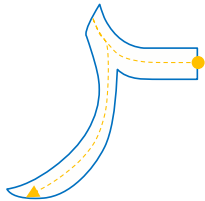

«ر» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ر» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

تەر

=

ت + ه + ر

ئەر

=

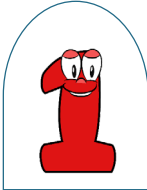
ر + ه + ت

شەر

ئارا

بەر

راۋاب

را

=

ا + ر

ئارا

=

ا + ر + ئا

تارا

=

ا + ر + ت + ئا

تەر ئەر
ئارا تارا ئانار

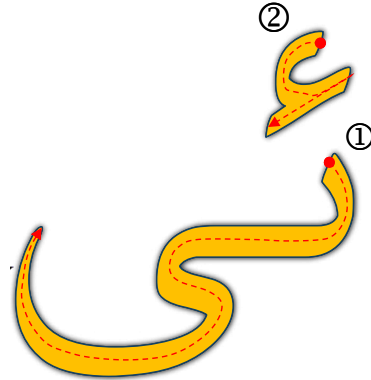
«ر» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: ئارا، تەر، ئانار...

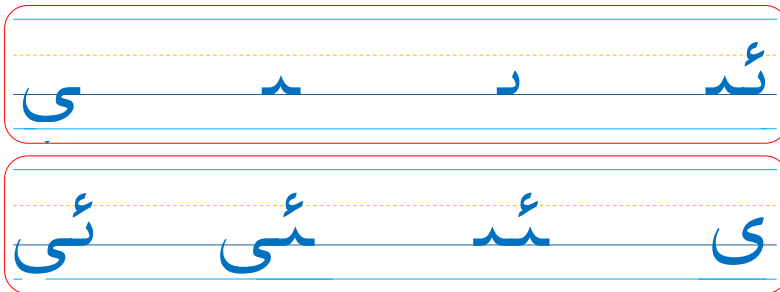

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

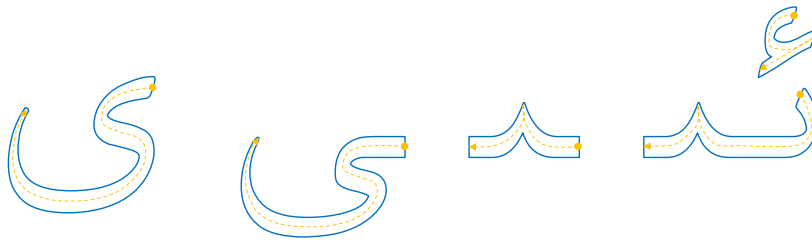

«ئى» ھەرپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

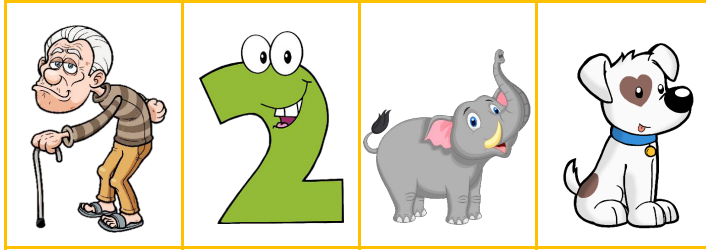
«ئى» ھەرپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئىل = ئ + ل

ئى = ت + ل + ئ

قېرى

ئىككى

پىل

ئىت

ئىلە = ئ + ل + ە

ئائىلە = ئا + ئ + ل + ە

ئىت تىل نىل
ئىلى تىلى ئائىلە

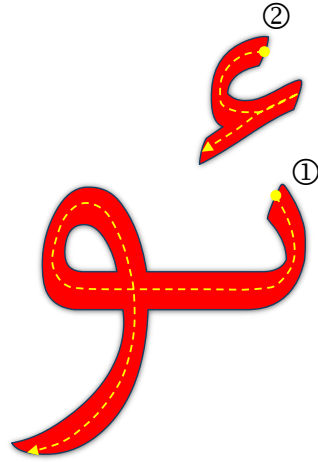
«ئى» ھەرپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: ئىت، ئىز، ئىشتان...

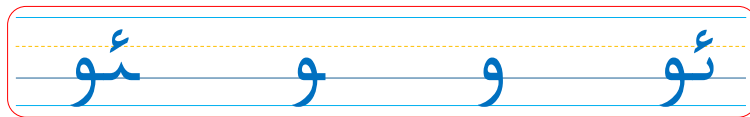

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

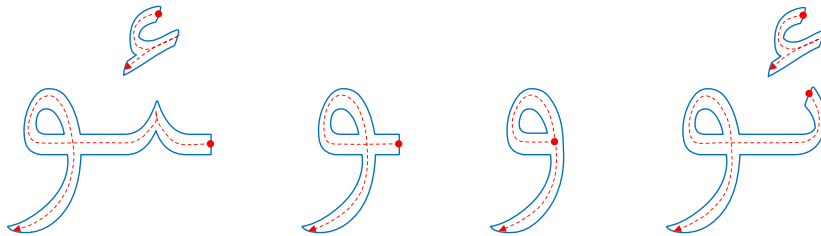

«ئو» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ئو» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئون

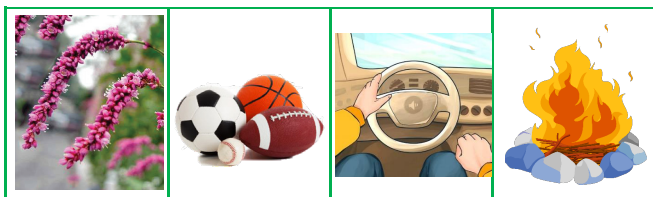
=

ئو + ن

ئون ئالتە

=

ئون + ئالتە

قامچسۇت

توپ

رول

ئوت

نو

=

ن + و

نوتا

=

نو + تا

ئون ئوت تور تون رول

نوتا ئوتا

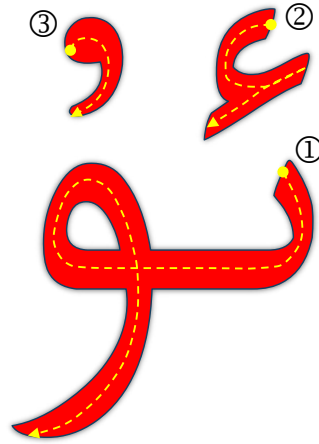
«ئو» ھەرپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسلەن: ئوتا، ئون، ئورا...

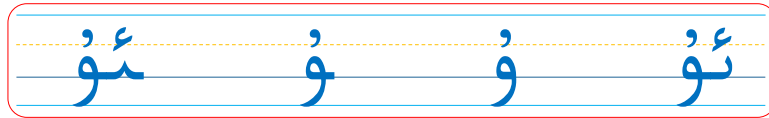

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

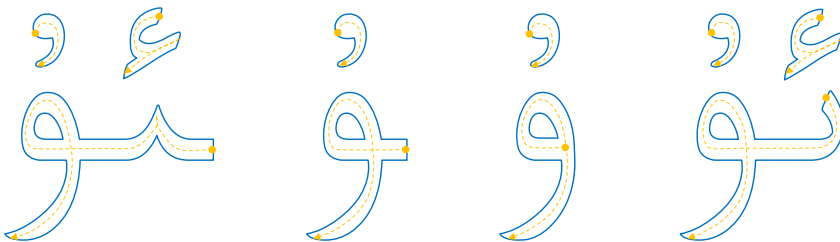

«ئو» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

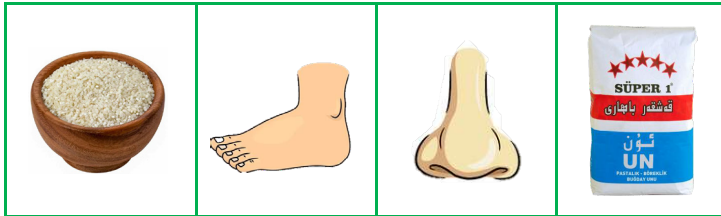
«ئو» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئۇ = ئو + ٰ

ئۇن = ئو + ن

ئاقئۇششاق

پۇت

بۇرۇن

ئۇن

تۇن = ت + ٰ + ن

ئوتۇن = ئو + تۇن

تۇر ئۆت - ئۆر - نۇر تۆت -

تۇران تۇرۇپ

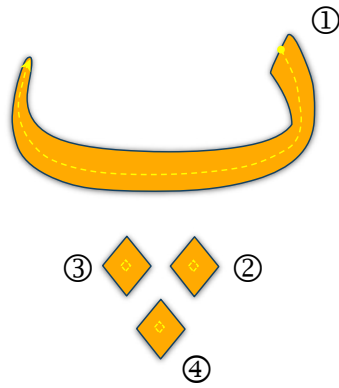
«ئۇ» ھەرىپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: ئۇن، ئۇيغۇر، ئۇتۇق ...

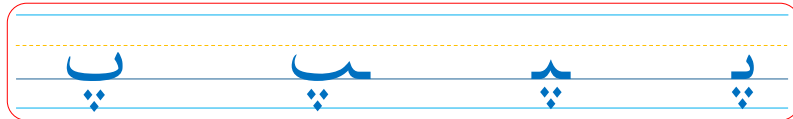

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

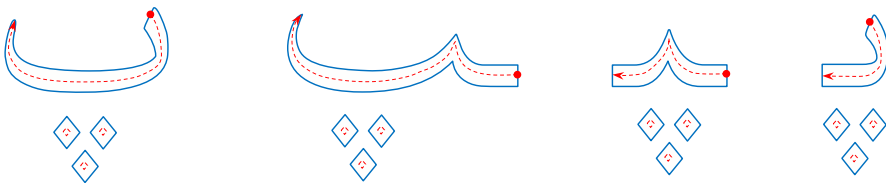

«پ» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«پ» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ت = ب + ت

پ = ب + پ

پۇ = پ + و

پۇت = پ + و + ت

توپ

يىپ

يىلپىز

پىل

پات پۇت پار پۇل
پارتا پايپاق

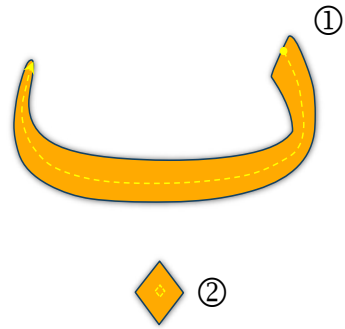
«پ» ھەرىپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

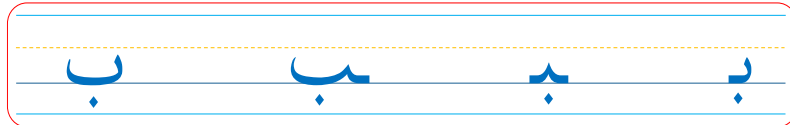
مەسىلەن: پۇل، پىل، پات - ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

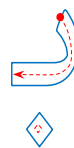
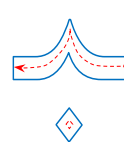
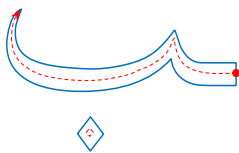
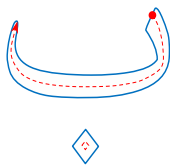

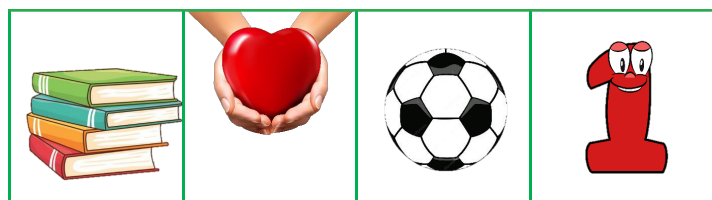
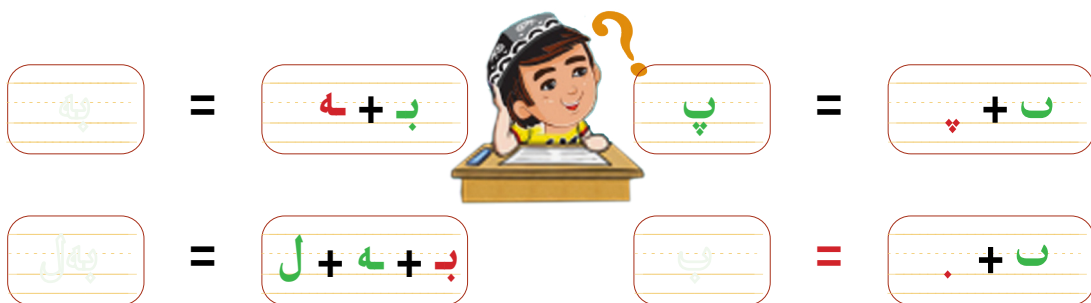

«ب» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ب» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

کتاب قلب پوتبول بر

بۇلۇت = بۇ + لۇت بانان = با + نان
بالا = با + لا

بار بهر- بر بهت بۇت بال بهل بىل-
بېلەت باتۇر بورا بۇرۇن

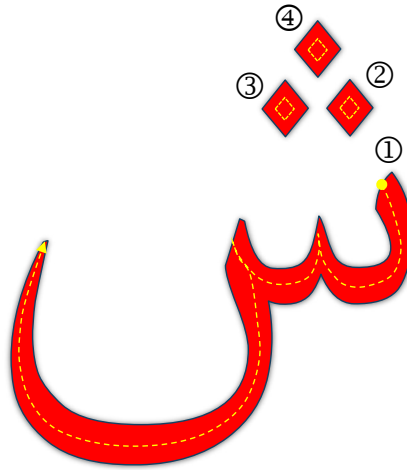
«ب» ھەرپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: باش، بەش، باھار...

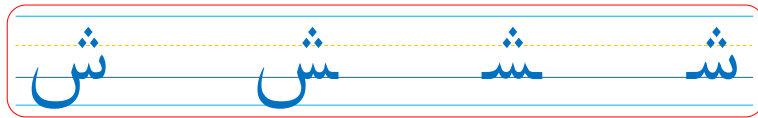

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

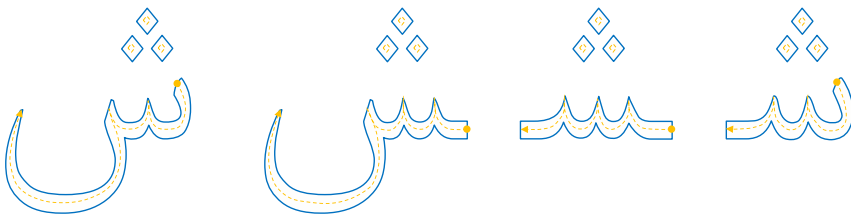

«ش» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ش» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

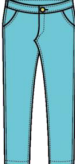

سال = ش + ل + ل ش = س + ش

شوتقا = شو + تا شار = ش + ل + ر

			
بەش	چىش	ئىشتان	شىر

 = شا + تۇت

شاپتۇل = شاپ + تۇل

شار شىر شال تەش - ئش
 شارپا باشقا باشاق

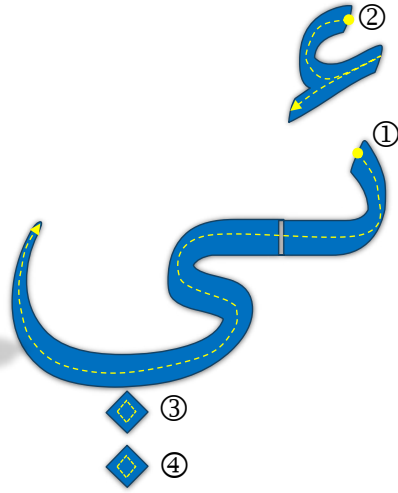
«ش» ھەرپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
 ئېيتىپ بېقىڭلار.
 مەسلەن: شورپا، شىرە، شائىر ...

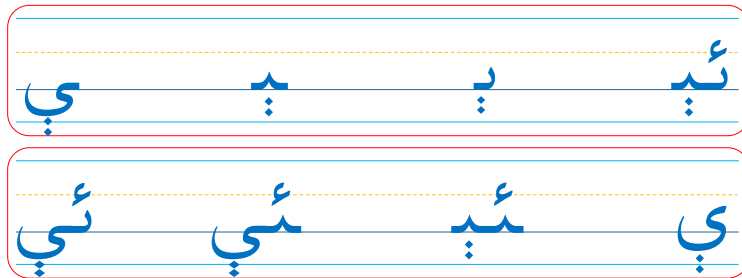
مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

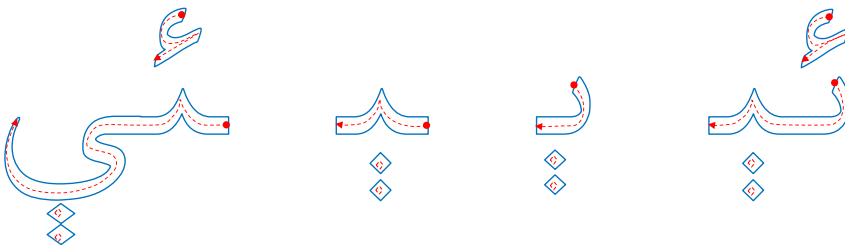
13 - دەرس

«ئې» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ئې» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئ = ب + ە

ئپ = ب + پ

ئى = ب + ى

ئېلىپە = لپ + ئ

مۈشۈكئېلىق تېرەك دېڭىز ئېلىپە

تېرە = ت + رە

بېلىق = ب + لىق

ئېرپان ئېلىپە ئېرىق تېرە

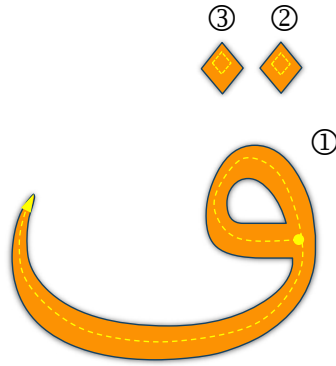
«ئى» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسلەن: شېئىر، ئېلىپە، تېرە ...

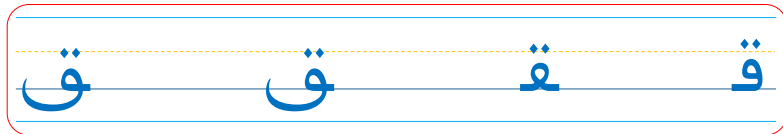

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

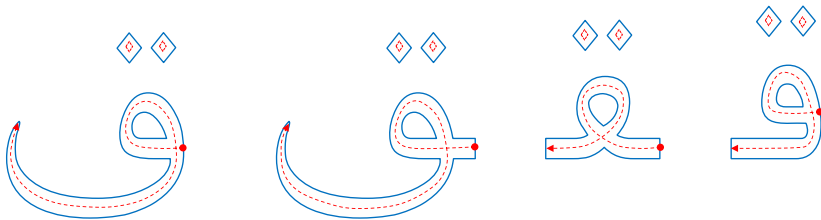

«ق» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

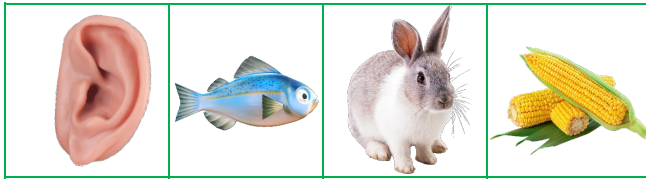

«ق» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

قا	=	ق + ا
قار	=	ق + ا + ر
قارا	=	ق + ا + را
قارار	=	ق + ا + تار

قۇلاق	بېلىق	توشقان	قوناق
-------	-------	--------	-------

قولتۇق	=	قول + تۇق
قوشۇق	=	قو + شۇق

قان قار قاش قاق قەنت قىل قىر قۇش
قېتىق قىرىق سېرىق قورساق قەشقەر قوشنا

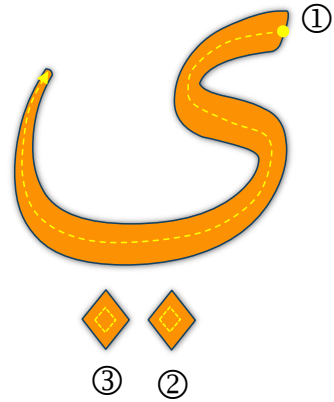
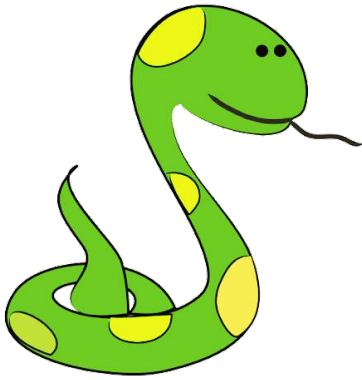

«ق» ھەرپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.
مەسىلەن: قېنى، قەلب، قول ...

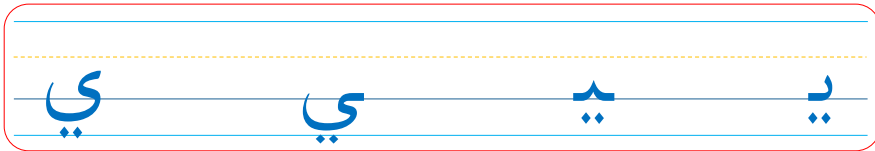

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

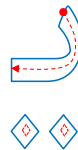
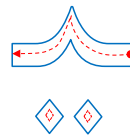
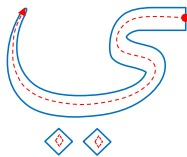
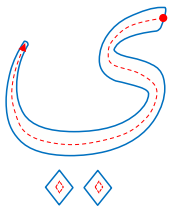

«ي» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ي» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

يە	=	پ + ە
يەر	=	پ + ە + ر
قاي	=	ت + ا + ي
پاي	=	ب + ا + ي

ئاي

ھەربىي

تەيىن

يەتتە

يېشىل = پ + ش + ل

يان يار ياش ياپ. يات ياق يەش. يەل يول
قېيىق يېرىق يوتقان يوتا

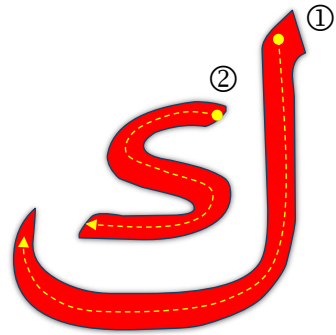
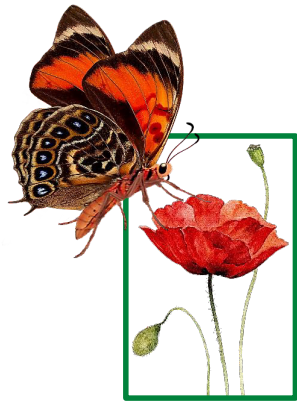
«ي» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

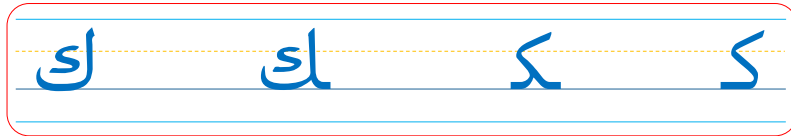
مەسلەن: يالغۇز، ياخشى، يايلاق ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

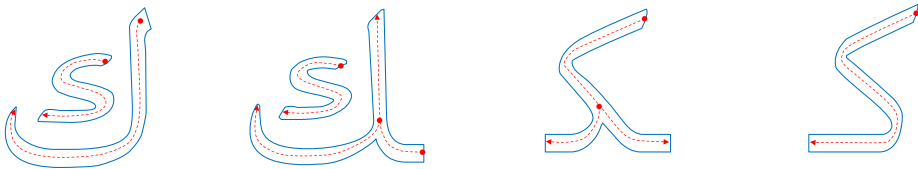

«ك» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ك» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

كه	=	ك + ه
كەش	=	ك + ه + ش
كا	=	ك + ا
كالا	=	ك + ا + لا

تەشتەك

يەشەك

شەپكە

كت

كەكە	=	كە + كە
كتاب	=	ك + تاب

كان كىر- كەش كىت كىنو كەت-
كەپتەر كەكلىك كىتاب كاككۇك كىرپە

«ك» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: كاتەكچە، تەلپەك، كەتمەن ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

ئۆ

«ئۆ» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

ئۆ ۋ ۋ ئۆ

«ئۆ» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئۆ ۋ ۋ ئۆ

ئۆت	=	ئۆ +
ئۆت	=	ت + + ت
ئۆرە	=	بۆ + رە

قارشۆرۈك	تۆت	دۆ	ئۆي

ئۆي ئۆت ئۆل نۆل بۆل كۆي-
ئۆپكە بۆرە ئاقئۆي كۆتەك ئۆرنەك

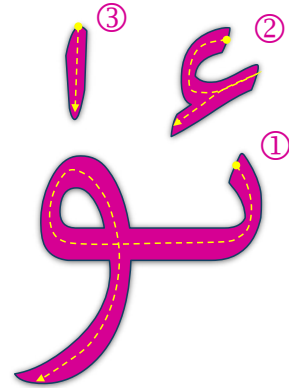

«ئۆ» ھەرپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.
مەسىلەن: ئۆت، ئۆچكە، ئۆستەڭ ...

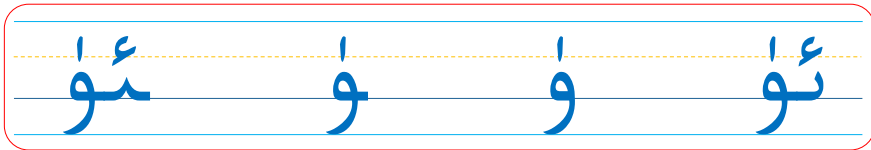

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

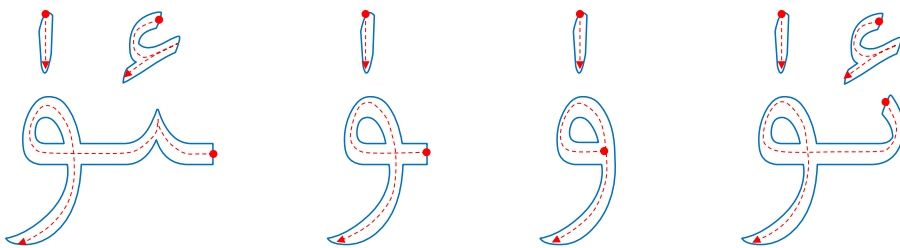

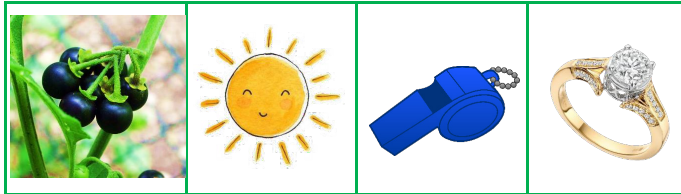

«ئو» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ئو» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئىتتۇرۇمى كۈن دۈدۈك ئۈزۈك

تۈك شۈك كۈن كۈل كۈي كۈپ تۈپ يۈك
بۈيۈك تۈتۈن تۈكۈر- ئۆتكۈر شۈكۈر كۈنلۈك

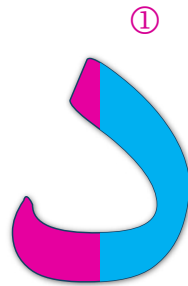

«ئو» ھەرپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.
مەسىلەن: ئۈمىد، ئۈنلۈك، كۈنلۈك ...

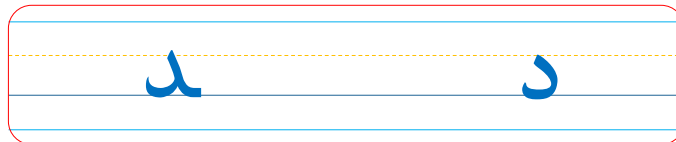

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

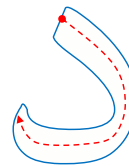
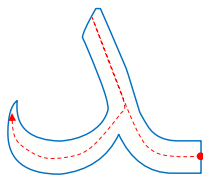

«د» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

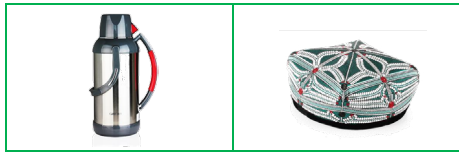

«د» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

دۆ	=	د + ۆ
دۆلەت	=	دۆ + لەت
دورا	=	دو + را

چايدان

دوپپا

دان داپ دن دل
دۇكان دۇنيا دۆلەت دۇدۇك كۈندە

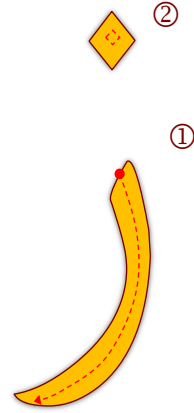

«د» ھەرىپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.
مەسىلەن: داپ، دورا، دۇنيا...

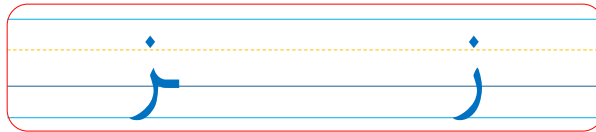

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

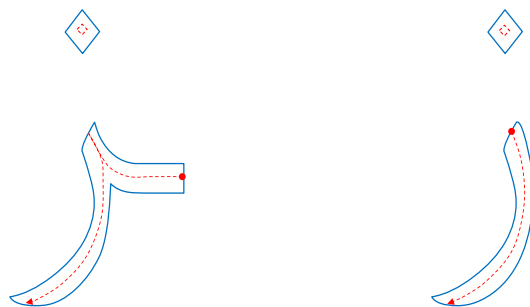

«ز» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

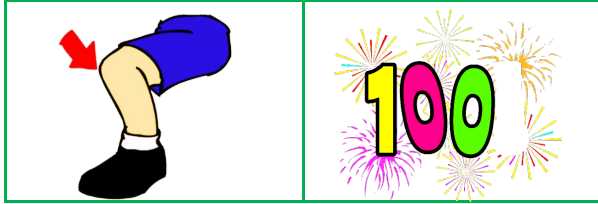

«ز» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

	=	ر + ٴ
بىز	=	ب + ى + ز
	=	س + ى + ز

تىز

يۈز

تىزلىق = تىز + لىق

زىل زال تۈز يۈز كۈز كۆز ئۈز
قىزىل سازەندە زەگەر زومىگەر

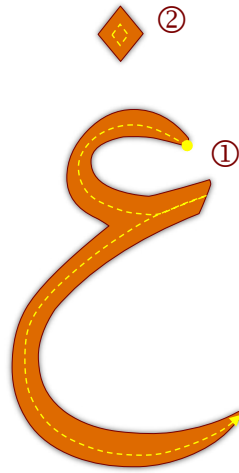

«ز» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟ ئېيتىپ بېقىڭلار.
مەسىلەن: بەز، ساز، زىرە ...

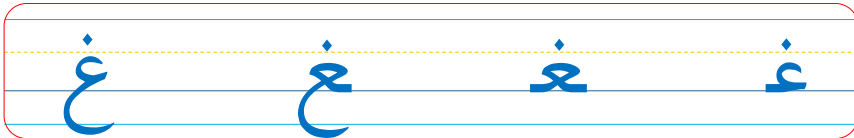

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

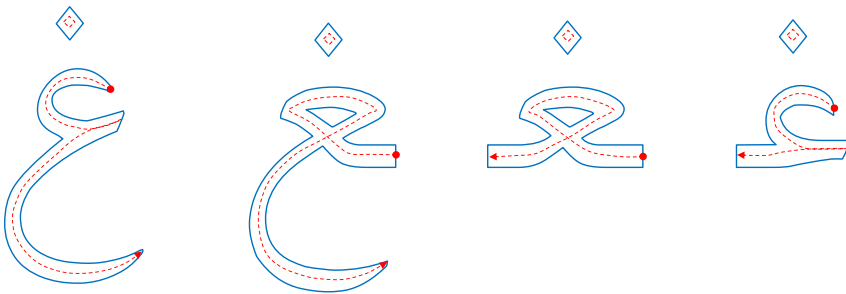

«غ» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

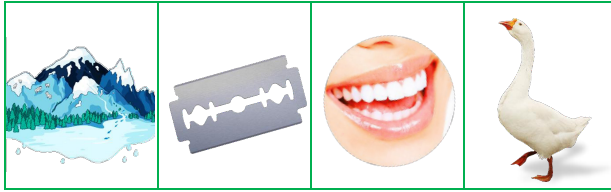

«غ» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

	=	غ + ل
غاز	=	ز + ل +
بۇغا	=	+

تاغ	تغ	ئېغىز	غاز
-----	----	-------	-----

دوغ دۇغ غاز غار غول
ناغرا ئوغۇل توغرا قەغەز تارغاق

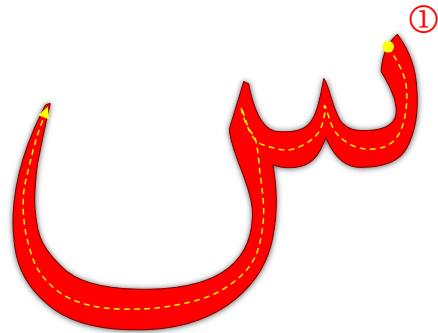
«غ» ھەرىپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

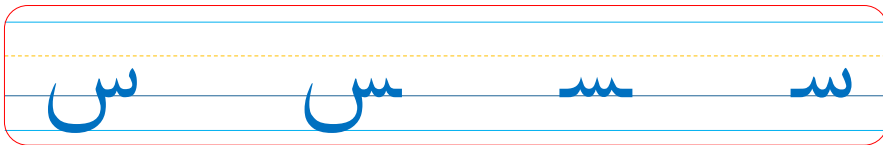
مەسلەن: تۇغ، تاغا، باغ ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

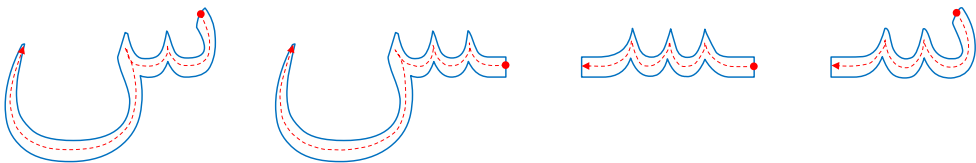

«س» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«س» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

=

س + ء

=

سۇ + دان

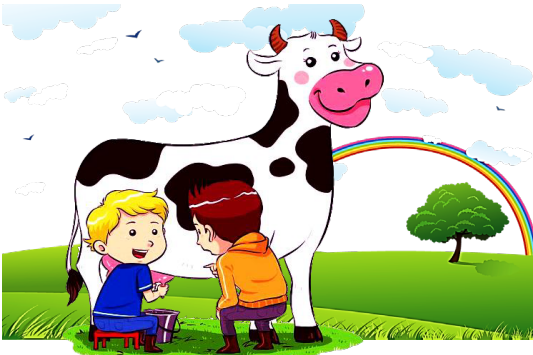

داس

ئىس

سەكسەن

سائەت

سۇ سۈت سول سەت سىر سىز سەل
سوغۇق سەنئەت سېرىق

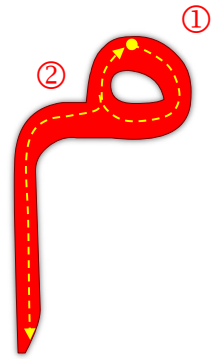
«س» ھەرىپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

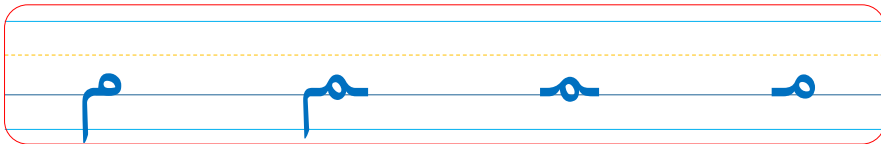
مەسىلەن: سان، ئىس، ساز...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

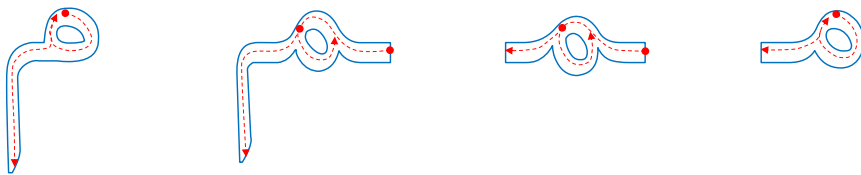

«م» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

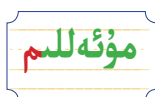

«م» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

	=	م + ل + ي
مايمۇن	=	ماي +
ماي	=	كا +
	=	ماي + سا

ماي سىم نام تام شام پەم تەم نەم مال
بىلىم ئىلىم مانتا سامسا ماشىنا پوسما

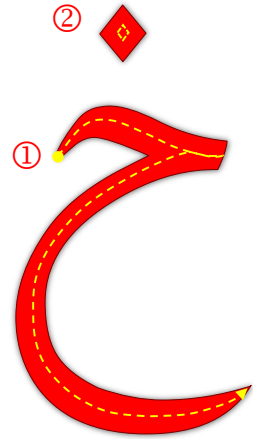
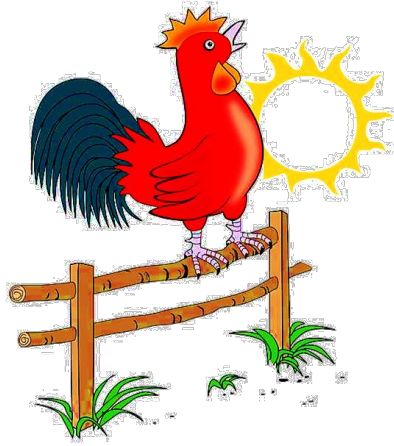
«م» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسىلەن: مەن، مۇز، ماشىنا ...

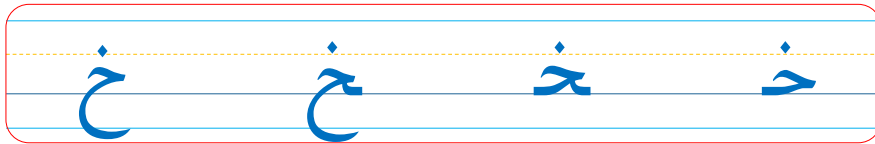

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

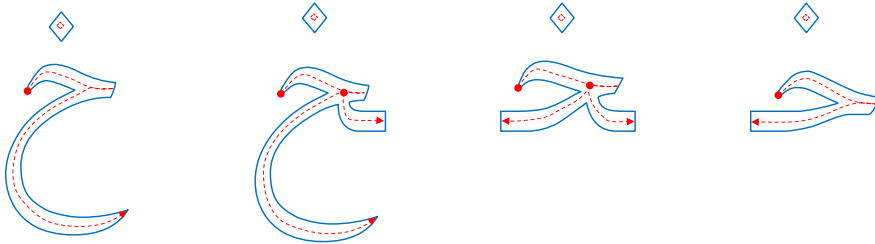

«خ» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«خ» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

	=	ئاش + خا + نا
	=	ئش + خا + نا
داستخان	=	+ +

دەرەخ	مخ	ئاشخانا	خوراز
-------	----	---------	-------

بخ شاخ خهت خوت
خورما خېمر سۇخانا تاختا پاختا

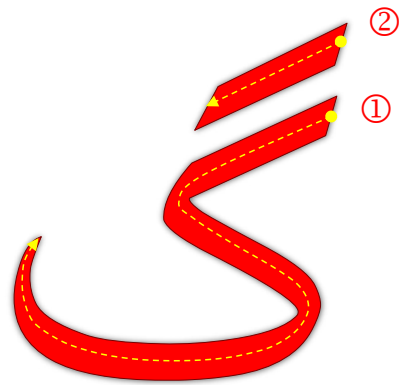
«خ» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

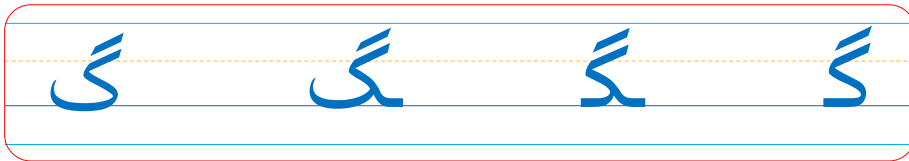
مەسلەن: خان، خالتا، زىخ ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

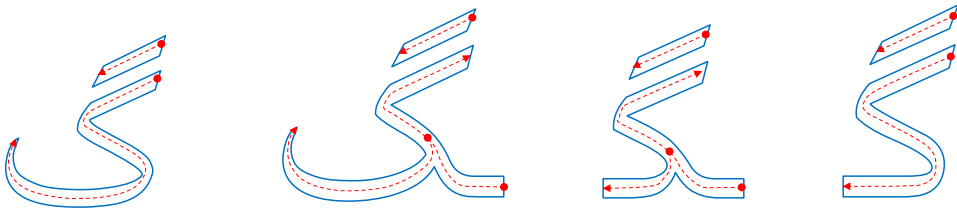

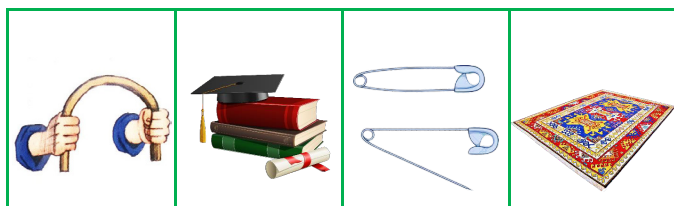

«گ» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«گ» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئەگ

بىلىگ

ئىلگەك

گىلەم

گۈللۈك

=

گۈل + لۈك

گۈلخان

=

گۈل + خان

گۈل گاز گەپ بەگ
گۈزەل گىردە لەگلەك تۆگە ئېگىز لىگەن

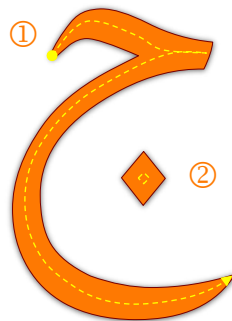
«گ» ھەرپى بىلەن باشلانغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.
مەسىلەن: گال، گېزىت، گۆش ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

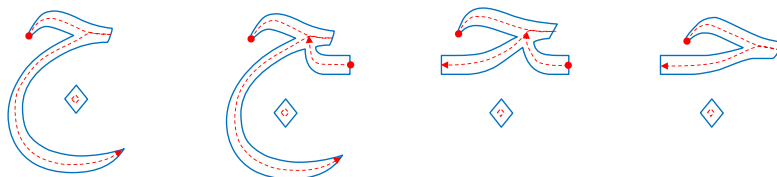
26 - دەرس

«ج» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ج» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

تاج

تۇرۇنچ

ئەنجۇر

جەرەن

جاپا

=

جا + پا

جاپالىق

=

جاپا + لق

باج تاج كاج جان جاي

جىگەر جىگدە ئجارە تىجارەت زەنجىر

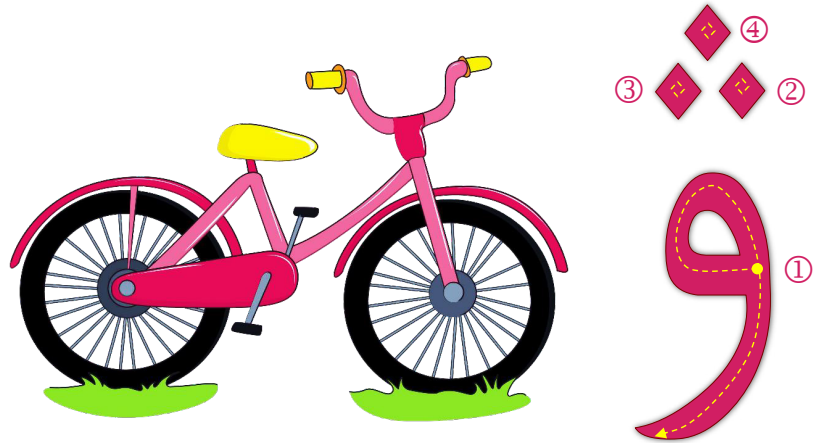
«ج» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

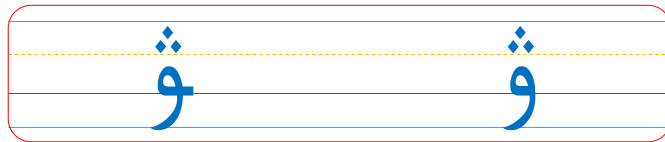
مەسىلەن: جەينەك، جىق، جۈمە ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

«ۋ» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ۋ» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

=

_____ **ۋە + تەن** _____

_____ **ۋەدە** _____

=

_____ **+** _____

_____ **ۋازا** _____

=

_____ **ۋا + زا** _____

_____ **دەرۋازا** _____

=

_____ **دەر + ۋا + زا** _____

ۋات ۋەز
 ۋاقت ۋەتەن سەۋزە باغۋەن مېۋە ناۋات

«ۋ» ھەرپى بىلەن باشلانغان سۆزلەرنى بىرلىكتە دەپ باقايلى .
 مەسلەن: ۋېلىسىپىت، ۋەتەن، ۋاراق ...

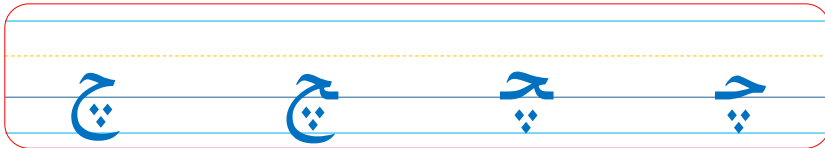

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

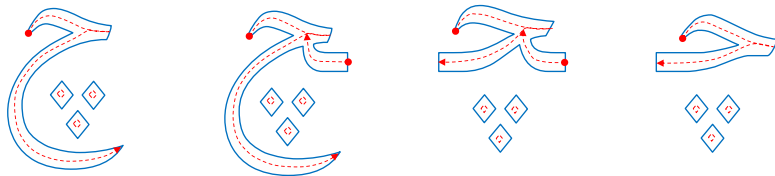

«چ» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«چ» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

ئۈچ

قىلىچ

قاچچا

چاپان

=

چاپ + دان

چەينەك

=

چەپ + نەك

چۆل چاپ چاي چاپ - ئاچ ئۈچ ئۆچ
چاپان چايان پېچنە قاچا مۇنچا قىلىچ

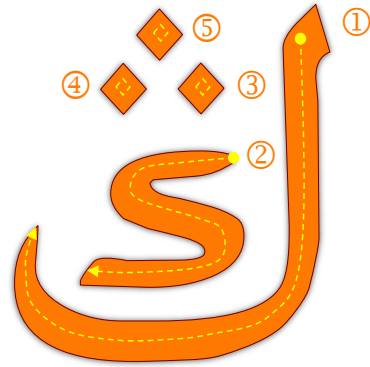
«چ» ھەرىپى بىلەن باشلانغان سۆزلەرنى بىرلىكتە دەپ باقايلى.

مەسلەن: چاي، چاپان، چايان ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

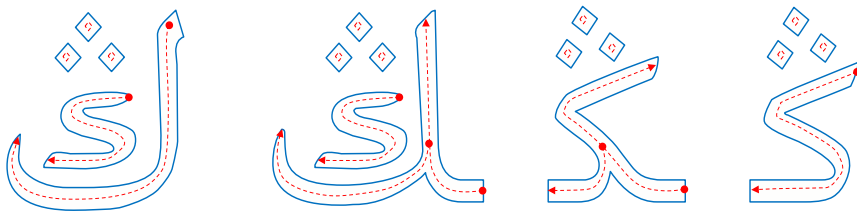

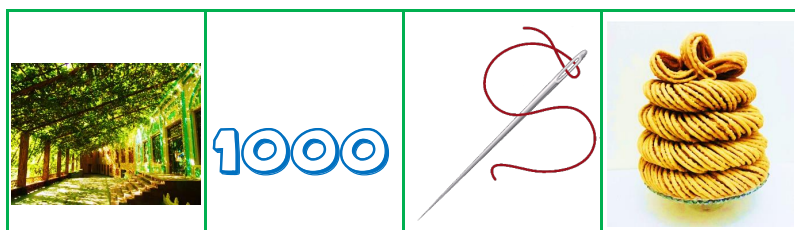

«ك» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ك» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

باراڭ

مىڭ

يىڭنە

ساڭزا

تاڭلاي = تاڭ + لاي

ماڭلاي = ماڭ + لاي

دەڭ تەڭ يەڭ كەڭ جەڭ مىڭ
ياڭاق تەڭگە مېڭە دېڭىز يىڭنە مېنىڭ

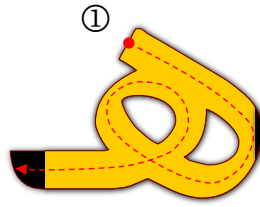
«ڭ» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

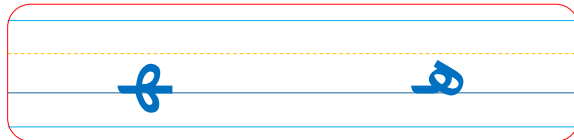
مەسلەن: تەڭ، ياڭاق، سېنىڭ ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

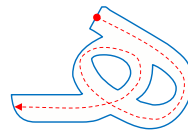
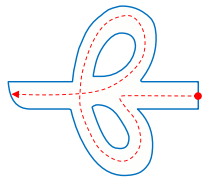

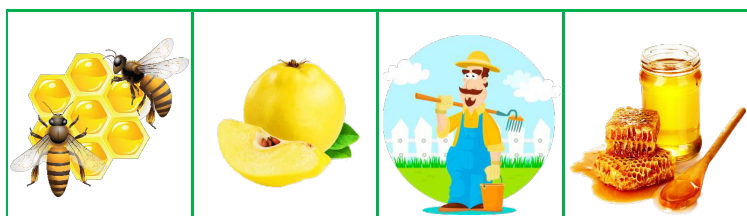

«ه» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ه» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

هەرە

بېھى

دېھقان

ھەسەل

ھاجەتخانا

=

ھا + جەت + خانا

ھاجەتمەن

=

ھا + جەت + مەن

پاھ ئاھ ئېھ ۋاھ گاھ
ھەسەل ھەرە دېھقان بېھى باھار گۆھەر زەھەر

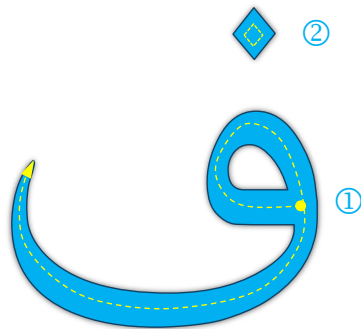
«ھ» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان سۆزلەرنى بىرلىكتە دەپ باقايلى.

مەسلەن: ھەمزە، ھۆپۈپ، ھەمراھ...

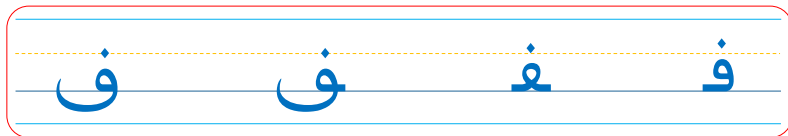

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

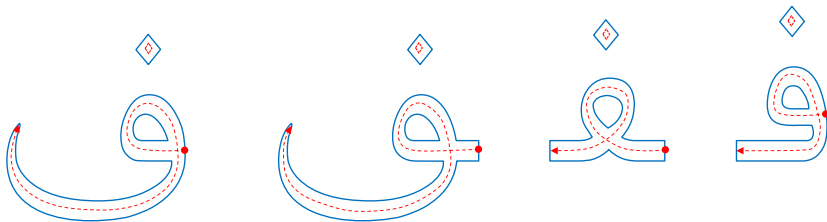

«ف» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ف» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

فوتوگراف

گولف

يانفون

فونتان

يانفون

=

يان + فون

تېلېفون

=

تې + لې + فون

فوند فن

فونتان فېزىكا نېفىت تېلېگراف

«ف» ھەرپى بىلەن باشلانغان سۆزلەرنى بىرلىكتە دەپ باقايلى .

مەسلەن: فىلىم، فابرىكا، فامىلە ...

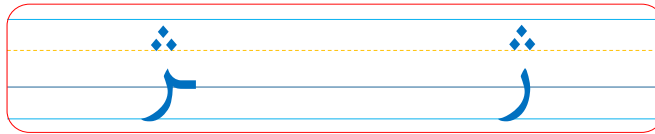

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

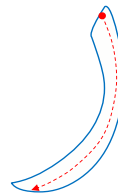
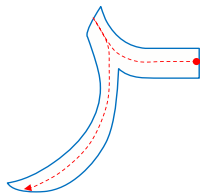

«ژ» ھەرىپى ۋە ئۇنىڭ شەكىللىرى:

«ژ» ھەرىپىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى:

پارېژ

مارۇژنى

بۇژغۇن

ژۇرنال

پېژ-پېژ

=

پېژ + پېژ

گاز-گۇژ

=

گاز + گۇژ

ژانېر بۇژغۇن مېژ - مېژ پېژ - پېژ ژاندارما

«ژ» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قايسى سۆزلەرنى بىلىسىلەر؟
ئېيتىپ بېقىڭلار.

مەسلەن: ژۇرنالىست، غاز-غۇژ، پارژ-پۇژ...

مەن دەي، سىلەر يېزىڭلار.

تېكىستلەر

ئېلىپبەنى تۈگەتتىم

غۇنچەم مەكتەپتىن ناھايىتى خۇشال قايتىپ كەلدى-دە، دادىسىغا:

— دادا، مەن ئېلىپبەنى تۈگەتتىم، — دېدى.

دادىسى خۇشال بولۇپ، غۇنچەمگە:

— ناھايىتى ياخشى بولۇپتۇ. قېنى ئوقۇپ بېقىڭە قىزىم، — دېدى.

غۇنچەم «ئېلىپبە» كىتابىدىكى بىر تېكىستنى قىلچە دۇدۇقلىماي ئوقۇپ بەردى.

دادىسى:

— بارىكالا قىزىم، ياخشى ئۈگەنسىز، — دېدى-دە، غۇنچەمنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ

قويدى ھەمدە:

— سىزگە ئەمدى تۈرلۈك ياخشى

كىتابلارنى ئېلىپ بېرىمەن. تىرىشىپ

ئوقۇڭ. چوڭ بولغاندا ياراملىق ئادەم

بولۇپ، ۋەتەن، خەلق ئۈچۈن تۆھپە

قوشۇڭ، — دېدى.

غۇنچەم دادىسىغا قاراپ كۈلۈپ

تۇرۇپ:

— دادا، مەن چوقۇم ئۈمىدىڭىزنى

ئاقلايمەن، — دېدى.

1. تېكىستنى توغرا ۋە راۋان ئوقۇڭلار.

2. تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭلار.

- 1) غۇنچەم ئېلىپبە كىتابىدىكى تېكىستنى قانداق ئوقۇپ بەردى؟
- 2) دادىسى غۇنچەمگە نېمە ئېلىپ بېرىدىغان بولدى؟
- 3) غۇنچەم دادىسىغا قاراپ، كۈلۈپ تۇرۇپ نېمە دېدى؟
- 4) غۇنچەم نېمە ئۈچۈن مەكتەپتىن خۇشال قايتىپ كەلدى؟
- 5) غۇنچەمنىڭ دادىسى نېمە ئۈچۈن خۇشال بولدى؟
- 6) سىز قانداق كىتابلارنى ئوقۇشنى خالايسىز؟

3. تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئىشلىتىپ جۈملە تۈزۈڭلار.

- 1) خۇشال:
- 2) ياخشى:
- 3) دۇدۇقلىماي:
- 4) كىتاب:

4. تېكىستنى ھېكايە قىلىپ سۆزلەپ بېرىڭلار.

5. تېكىستنىڭ «— بارىكالا قىزىم ...» دېگەن يېرىدىن باشلاپ ئاخىرىغىچە دەپتىرىڭلارغا كۆچۈرۈپ يېزىڭلار. خەتلەرنىڭ چىرايلىق بولۇشىغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىڭلار.

بىزنىڭ ئانا ۋەتىنىمىز

بىزنىڭ ئانا ۋەتىنىمىز — شەرقىي تۈركىستان. ۋەتىنىمىزنىڭ پايتەختى — ئۈرۈمچى. دۆلەت بايرىقىمىز — ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق.

12 - نويابىر كۈنى — دۆلەت بايرىقىمىز.

بىز ئانا ۋەتىنىمىزنى قىزغىن سۆيىمىز. بىز ۋەتەننىڭ ئوغۇل-قىزلىرى. بىز تىرىشىپ ئوقۇپ، ۋەتىنىمىز ئۈچۈن ياراملىق كىشىلەردىن بولۇپ چىقىمىز.

شەرقىي تۈركىستان بايرىقى

شەرقىي تۈركىستان دۆلەت گېربى

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭلار.

(1) ۋەتەننىڭ ئىسمى نېمە؟

- (2) بايرىقىمىز قايسى رەڭدە؟
 (3) بايرىقىمىزدا نېمىلەرنى كۆردۈڭلار؟
 (4) ۋەتىنىمىزدىكى شەھەرلەرنىڭ ئىسىملىرىنى بىلەمسىلەر؟
 (5) خەرىتىدىن ئۈرۈمچىنى تېپىڭلار.
 (6) خەرىتىدىن پايدىلىنىپ بىزگە قوشنا دۆلەتلەردىن بىرنى دەپ بېرىڭلار.

2. تۆۋەندىكى سۆزلەرگە جۈملە تۈزۈڭلار.

- (1) كۆك:
 (2) يۇلتۇز:
 (3) ئاي:
 (3) بايراق:

3. سوزۇق تاۋۇشلار

ئۆگەنگەن ھەرپلەرنىڭ ئىچىدىكى ئا، ئە، ئې، ئى، ئو، ئۆ، ئۇ، ئۈ، ئۇقاتارلىق سەككىز ھەرپ، تىلىمىزدىكى سەككىز سوزۇق تاۋۇشنى ئىپادىلەيدۇ.

تۆۋەندىكى سۆزلەردىن سوزۇق تاۋۇشلارنى تېپىپ يېزىڭلار.

ئادەم

ئانا

ئۇيغۇر

ئاقسۇ

خوتەن

ۋەتەن

ئېيىق

ئۆرۈك

يۇلتۇز

دۇنيا

4. تۆۋەندە ۋەتەننىمىزنىڭ ئاساسلىق تاغ-دەريالىرى بىلەن تونۇشىمىز.

ئالتاي تېغى ۋە قاناس كۆلى

تەڭرىتاغلىرى

تارىم ئويمانلىقى

قاراقۇرۇم تېغى

ئىلى دەرياسى

جۇڭغار ئويمانلىقى

تارىم دەرياسى

ئېرتىش دەرياسى

ئانا مەكتىپىم

نۇرىنى چاچقان،
دىلىنى يورۇتقان.
ئۇگۇيا قۇياش،
ئانا مەكتىپىم.

ئەجەب مېھرىبان،
بەكمۇقەدىردان.
سۆيۈملۈك ماكان،
ئانا مەكتىپىم.

بىزنىڭ ئائىلە

بىزنىڭ ئائىلىدە ئالتە جان بار. بوۋام، مومام، دادام، ئانام، ئاچام ۋە مەن. بوۋام بىلەن مومام دەم ئېلىشقا چىقتى. دادام زاۋۇتتا ئىشلەيدۇ. ئانام دوختۇر. ئاچام 5- سىنىپتا ئوقۇيدۇ. مەن 1-سىنىپتا ئوقۇيمەن.

كەچقۇرۇن ھەممىمىز جەم بولۇپ، كۈندۈزى كۆرگەن، ئاڭلىغان ئىشلار توغرىسىدا پاراڭلىشىمىز. بىزنىڭ ئائىلە بەكمۇ كۆڭۈللۈك. ھەممىمىز بىر-بىرىمىزگە كۆيۈنىمىز. مەن ئائىلىمىزنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىمەن.

1. سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭلار.

- (1) تېكىستكە ئاساسلانغاندا، بالىنىڭ ئائىلىسىدە قانچە كىشى بار؟
- (2) رەسىمدە نېمىلەرنى كۆردۈڭلار؟ ئېيتىپ بېرىڭلار.
- (3) سىزنىڭ ئائىلىڭىزدە قانچە كىشى بار؟ ئۇلار كىملىرى؟
- (4) سىز ئائىلىڭىزنى ياخشى كۆرەمسىز؟ نېمىشقا؟

2. ئائىلە ئىدىكىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىڭلار.

3. ئۈزۈك تاۋۇشلار

تېلىمىزدا 24 ئۈزۈك تاۋۇش بار. ئۇلار تۆۋەندىكىچە: ب پ ت ج چ خ
د ر ز ژ س ش غ ف ق ك گ ڭ ل م ن ھ ۋ ي

بېرىلگەن سۆزلەردىكى ئۈزۈك تاۋۇشلارنى تېپىپ يېزىڭلار.

كۆڭۈللۈك

يەتتە

ئائىلە

بوستان

تاشئالما

تۇرپان

4. تۆۋەندىكى سۆزلەرگە جۈملە تۈزۈڭلار.

(1) مەن:

(2) ئانا:

(3) دادا:

(4) ئائىلە:

ئاي بولدى كىچىك كېمەم

ئورغاق ئايغا ئولتۇردۇم،
ئاي بولدى كىچىك كېمەم.
كۆردۈم سانسز يۇلتۇزنى،
كۆك ئارا كېزىپ ھەردەم.

چك - چك

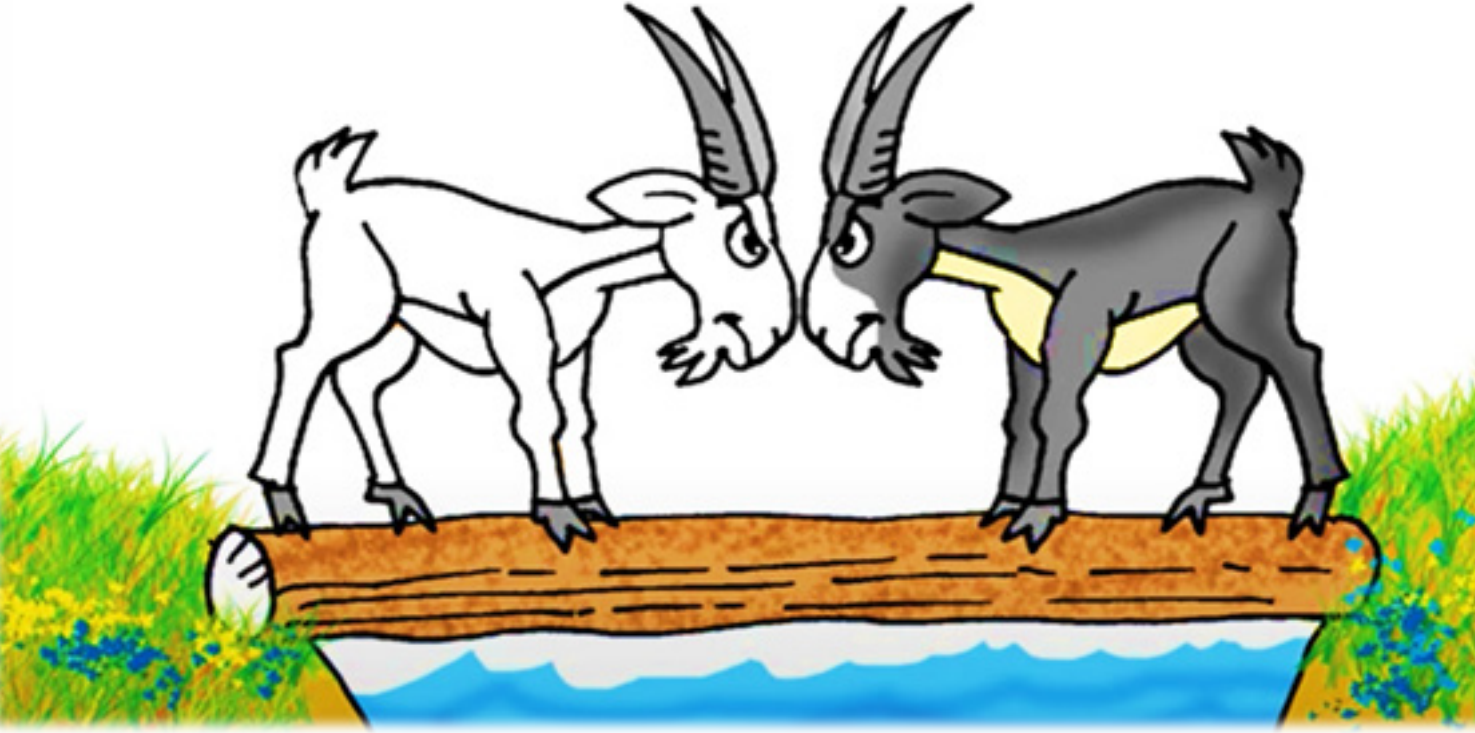

چك، چك، چك،
مەكتەپكە يول ئال.
تەرشىپ ئۆگەن،
ئۇستاز سۆزى بال.

چك، چك، چك،
ئويغان بالىجان.
تەييارلىدى چاي،
ساڭا ئانىجان.

ئىككى ئۆچكە

بىر كۈنى ئاق ئۆچكە بىلەن قارا ئۆچكە ئۈستەڭگە قويۇلغان كۆۋرۈكنىڭ ئىككى تەرىپىدىن تەڭلا كېلىپ قاپتۇ.

— سەن يېنىپ تۇر، مەن ئۆتۈۋالاي، — دەپتۇ قارا ئۆچكە.

— ياق، سەن يېنىپ تۇرغىن، مەن ئۆتۈۋالاي، — دەپتۇ ئاق ئۆچكە. قارا ئۆچكە:

— ياق، ئاۋۋال مەن ئۆتمەن! — دەپتۇ. ئاق ئۆچكە:

— نېمىشقا سەن ئۆتەتتىڭ، مەن ئۆتمەن! — دەپتۇ.

— ھەرگىز ئارقامغا يانمايمەن! — دەپتۇ قارا ئۆچكە.

شۇنداق قىلىپ ئۇلار ئۈسۈشۈپتۇ. ئۈسۈشە-ئۈسۈشە، ئىككىلىسى سۇغا تىك موللاق ئېتىپتۇ.

كېپىنەك

كېپىنەك، كېپىنەك كەلگەن جان دوستۇم،
بۇگۈزەل باغچامدا پەرۋاز قىلغىن شاد.
سۇقۇيۇپ گۈللەرنى ئاينىتاي دائىم،
سەن قونىغىن گۈللەرگە بولسۇن باغ ئاۋات.

پەرىجەم يېسۇن

بىر كۈنى مەھەللەدە بىر توي بويىتىكەن، ئەپەندىم كونا كىيىملىرى بىلەن تويغا بېرىپتۇ. لېكىن ئەپەندىمگە ھېچكىم ئېتىبار قىلماپتۇ، ئۆيگىمۇ باشلىماپتۇ. ئەپەندىم دەرھال ئۆيىگە قايتىپ بېرىپ مېھماندارچىلىقتا كىيىدىغان يېڭى پەرىجىسىنى كىيىپ كەپتىكەن، ئۇنى ئىززەت-ئىكرام بىلەن ئۆيىنىڭ تۈرىگە چىقىرىشىپتۇ.

ئاش كەلتۈرگەندە، ئەپەندىم پەرىجىسىنىڭ يېڭىنى تاۋاقتا تىقپ: «قېنى، ئاش ئال، پەرىجەم! تويغۇچە يېگىن!» دەپتۇ.

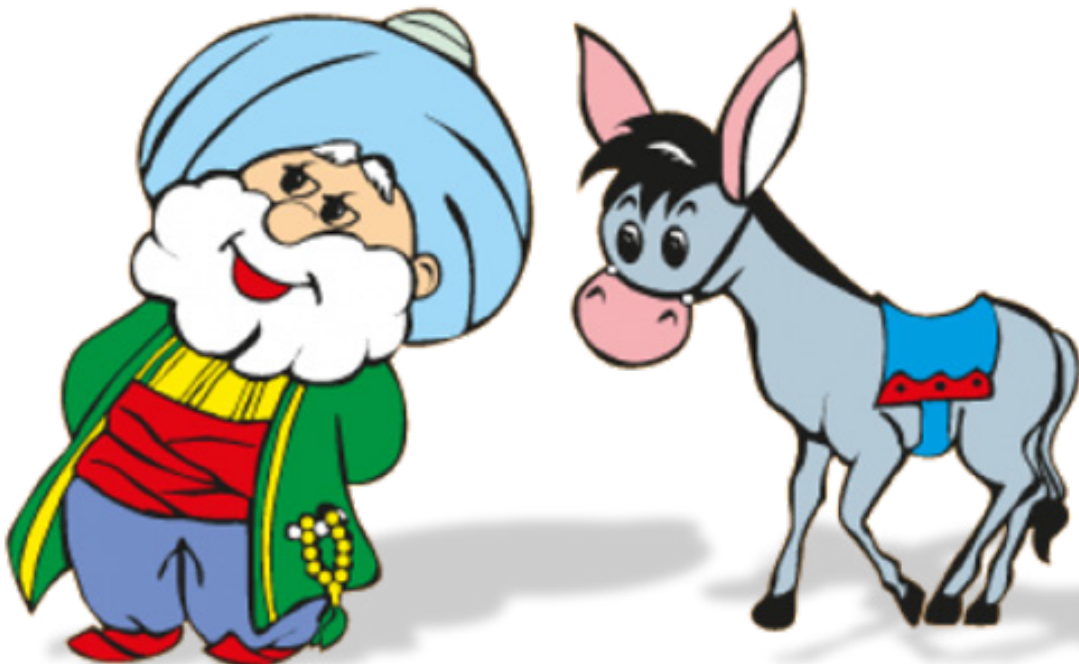
ئۆي ئىگىسى ھەيران بولۇپ:

— ئەپەندىم، بۇ نېمە قىلغىنىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەپەندىم:

— ئىززەت - ھۆرمەت پەرىجە ئۈچۈن بولسا، ئاشنىمۇ پەرىجەم يېسۇن! — دەپ

جاۋاب بېرىپتۇ.

1. سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭلار.

- (1) ئەپەندىم نەگە باردى؟
- (2) داستىخانغا ئاش كەلگەندە، ئەپەندىم پەرىجىسىگە نېمە دېدى؟ پەرىجە قانداق نەرسە؟
- (3) ئەپەندىم تويغا بارغاندا، كىشىلەر نېمىشقا ئۇنى ئۆيگە باشلىدى؟
- (4) ئەپەندىم نېمىشقا پەرىجىسىگە «ئاش يېگىن» دېدى؟

2. تۆۋەندىكى سۆزلەردىن سوزۇق تاۋۇشلار بىلەن ئۈزۈك تاۋۇشلارنى تېپىپ چىقىپ، بوش ئورۇنغا يېزىڭلار.

ئۆي	ئاش	ھۆرمەت	ئۆي	ئىگىسى
و				
ت ي				

3. ئۆزۈڭلار بىلىدىغان بىر لەتىپىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

4. تۆۋەندىكى سۆزلەرگە جۈملە تۈزۈڭلار.

- (1) كىيىم:
- (2) ئاش:
- (3) ئۆي:
- (4) ئال:

تېپىشماقلار

«يول» دا يوق، «غول» دا بار.
«ياز» دا يوق، «غاز» دا بار.
«تاج» دا يوق، «تاغ» دا بار.
تېپىپ كەلگىن «باغ» دا بار.

(؟)

كۈنلەر ئىسسىپ، قار ئېرىپ.
سۇ سايىلارغا تولغان چاغ.
ئېيتىپ بەرگىن جان دوستۇم.
بىلسەڭ مۇشۇ قايسى چاغ؟

(؟)

ماقال-تەمسىللەر

- ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا، رەڭگىروپۇڭ سامان بولماس.
- كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئۆملۈكتە.
- يالغۇز ئاتنىڭ چېڭى چىقماس، چېڭى چىقسىمۇ دېڭى چىقماس.
- سوريغان بىلىم ئالار، ئۇيالغان كېيىن قالار.
- بىلىكى چوڭ بىرنى يېڭەر، بىلىمى چوڭ مىڭنى (يېڭەر).

دوستلۇق بىناسى

ت. نامە توۋ

بىرىمىز ئىشچى،
بىرىمىز شىمچى،
ئوينايىمىز بەزەن،
بولۇپ ياغاچچى.

ئارۇپ خىش بىلەن،
بىنا قۇرىدۇ،
قاسىم لاي بىلەن،
سۇۋاپ تۇرىدۇ.

ئۆملۈك ئەمگەكتە،
كۈنلەر ئۆتىدۇ.
دوستلار بىناسى،
شۇنداق پۈتىدۇ.

پەرھات ئورنىتار،
ئۆيگە ئىشك، رام،
ئاڭغا ياردەمچى،
بەختىيار، ئىلھام.

كۆنۈكمە

1. سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭلار.

- (1) شېئىردا كىملەر ئىشلىدى؟
- (2) ئۇلار نېمە ياسىدى؟
- (3) سىز بۇ ئويۇندا نېمە ئىش قىلىشنى خالايسىز؟
- (4) سىز دوستلىرىڭىز بىلەن قانداق ئويۇنلارنى ئوينايىسىز؟

2. بوغۇم

سۆزلەرنى تەلەپپۇز قىلغاندا، تەبىئىي ھالدا بۆلۈنۈپ چىقىدىغان ئەڭ كىچىك بۆلەك «بوغۇم» دەپ ئاتىلىدۇ.

مەسلەن:

دادا = دا + دا

ئادەم = ئا + دەم

ئانا = ئا + نا

مەكتەپ = مەك + تەپ

ئاسمان = ئاس + مان

دەرس = دەرس

ئەرز = ئەرز

تۆۋەندىكى سۆزلەرنى بوغۇملارغا ئايرىڭلار.

سۆزلەر	بوغۇملارغا مۇنداق ئايرىيمەن:
بىرىمىز	بى-رى-مىز
ئىشچى	
ئارۇپ	
پەرھات	
ئىلھام	
رام	
ياردەمچى	

3. كىتابىڭلارنىڭ مۇقاۋىسىدا نېمىلەر بار؟ سۆزلەپ بېرىڭلار.

4. تۆۋەندىكى سۆزلەرگە جۈملە تۈزۈڭلار.

(1) دوستلار:

(2) كۈن:

(3) ئۆملۈك:

(4) ئوينا:

مەنبەلەر

- ئابدۇسالام توختى، «ئېلىپبەنى تۈگەتتىم»، «ئېلىپبە»، مائارىپ نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، بەت: 76-75.
- ئارسلان ئابدۇللا تەھۇر، ئابدۇرېھىم راخمان، يارى ئەبەيدۇللا، «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى»، خەلق نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2010.
- ت. نامەتوۋ، «دوستلۇق بىناسى»، تۈزگۈچى: شېرىپاخۇن باراتوۋ، «ئۇيغۇر تىلى: باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ 2-سىنىپ ئۈچۈن دەرسلىك»، راتۇئان نەشرىياتى، ئالمۇتا، 1997. بەت: 73، 133.
- جىنەستە توختى ئايۇپ، «كېيىنەك»، «بالىلار نوتا كىتابى»، تەكلىماكان ئۇيغۇر نەشرىياتى، ئىستانبۇل، 2022، بەت: 15.
- كوللېكتىپ، «ماقال-تەمسىللەر»، «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» 7-توم، مىللەتلەر خەلق نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2005.
- كوللېكتىپ، «تېپىشماقلار»، «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» 11-توم، مىللەتلەر نەشرىياتى، بېيجىڭ؛ خەلق نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2005.
- ماھىبەدەر مەخمۇت ۋە ئايشەم پەيزۇللا، «ئانا مەكتىپىم»، «ئېلىپبە»، مائارىپ نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2003، بەت: 55.
- ماھىبەدەر مەخمۇت ۋە ئايشەم پەيزۇللا، «بىزنىڭ ئائىلە»، «ئېلىپبە»، مائارىپ نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2003، بەت: 56.
- مىرسۇلتان ئوسمانوف قاتارلىقلار، «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ ئىملا لۇغىتى»، خەلق نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2009.
- ئىبراھىم ئالىپ تېكىن، «قۇتۇلۇش يولىدا»، «مەمتىلى ئەپەندى شېئىرلىرى»، خەلق نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2004، بەت: 28.
- ۋاھىتجان ئوسمان، «ئاي بولدى كىچىك كېمە»، «ئېلىپبە»، مائارىپ نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2009، بەت: 34.
- ۋاھىتجان ئوسمان، «چىك-چىك»، «ئېلىپبە»، مائارىپ نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2009، بەت: 34، 61.
- ۋاھىتجان ئوسمان، «ئىككى ئۆچكە»، «ئېلىپبە»، مائارىپ نەشرىياتى، ئۈرۈمچى، 2009، بەت: 62-61.

